

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعہ سی

ایک آیدہ برنشر اولتور

مندرجات

علمدار مصطفی پاشا (مابعد)	افضل الدین
ایکالتی پادشاہزادہ بروسہ دہ کائن تربہ لری	احمد توحید
یوسف نامی	صفوت
ایکنجی ویانہ سفری حقندہ	محمد عارف
سیواس سلطان قاضی برهان الدین نامنہ قیصریہ دہ برکتاہ	خلیل ادھم
سلسلہ وقوعات دولت علیہ دہ ضبط ایڈلیان ۱۴۲۱ سنہ سی حادثاتی	محمد عارف
متنوعہ : بلدیہ سلمطان بایزید خان اول دورندہ مصرہ {	احمد توحید
سفارتلہ کوندریلن سفر شاہک و قانی	
متفرقہ : قانوننامہ آل عثمان (ایکنجیسی)	محمد عارف

فیثانی ہ غروش

مرجی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی

استانبول

انجمن عثمانی و شریعت

مطبعہ انجمن عثمانی و شریعت

۱۳۳۰

سیواس سلطانی قاضی برهان الدین نامنه قیصریه ده بر کتابه

آنا تولید سکرنجی عصر هجری او اخیینه طوغری اعلان استقلاله فرصت بولوب سیواس ایله نیکده اراسنده کی مالکی یعنی بنی ارتنا دولتی اولککنک قسم اعظمی زیر اداره نه آلان وکندینه «سلطان» عنوانی دخی ویرن قاضی برهان الدین احمدک عثمانلیلر ایله خیلی محارباتده بولندیقنی تاریخلر خبر وریبورلر. انجق مومی الیه نامنه شیمدی به قدر معلوم اولان کتابه لر پک محدود اولدیغندن مورخلرک مسروداتی تفتیش ایتک مشکلدور. ایلک دفعه اوله رق سیواسده فرانسه قونسولوسی موسیو غره نار طرفندن سیواسجه برهان الدین غازی مزارلنی تسمیه اولنان محله کی برقاج نقصان قبر کتابه لری نشر اولمش ایدی . بولردن بری برهان الدینک ۸۵۰ ده وفات ایدن قزیه عائد اولوب کتابه سنده «حبیبة بنت السعید الشهد سلطان برهان الدین» عبارسی کوریلور [۱]. کتابه مذکورده دن باشقه برده بوراده نشر ایتک ایسته دیکمز اتیده کی کتابه ده مومی الیه اسمنه تصادف ایدمیلک [۲]. مع مافیه برهان الدینک آلآن بعض انشاآتی باقی اولوق احتمالی بولدیغندن بوجهتک تحریسنی ارباب مراقه توصیه ایدرز .

[۱] Journal asiatique, année 1901, vol. 17, pag. 555. — بو کتابه لر

بعض تصحیحات ایله بالآخره تکرار نشر اولمشدر : Matériaux pour un Corpus des Inscriptions Arabes, III. partie, Asie Mineure par M. van Berchem et Halil Edhem, I. Fascicule: Siwas et Diwrigi, pag. 49.

[۲] بو کتابه بنی سابق قیصری لواسی مجلس اداره باش کاتبی نظیف افندی ۱۳۲۲ سنه سنده قصه مذکورده بزه اراشه ایتی اوزرینه استناخ ایتش ایلک. قیصریه نک احوال تاریخیه سنه پک زیاده وقوفی اولان بو ذاته اورانک آبدات قدیمسی حقنده ویرمش اولدینی معلوماتدن طولایی تشکره بورجلیز .

بوراده موضوع بحث اولان کتابه قیصریه ده قبان خانی دنینلن پمبوق
خانی جوارنده بر چشمه نك اوزرنده اولوب غایت گرفت یازی ایله بر
مرمر لوحه یه محكوك واوچ سطرده عبارتدر .

(۱) بنا هذه المماراة المسيلة على المين في ايام الدولة السلطان
العالم المادل برهان الدنيا والدين (۲) السلطان احمد انارالله برهانه
حصل من يد المسما الامير المقبول مظفر الدولة والدين الشيخ
مؤيد (۳) زيدت دولته وهو صدقات مولاه السلطاني في بمض
شهور سنة اثنين وتسعين وسبعماية .

کتابه نك مندرجاتندن آ کلاشیلدینی وجهله اشبو چشمه سلطان برهان
الدين احمدك زمان سلطنتده امير مظفرالدين شيخ مؤيد طرفندن ۷۹۲
سنه سنده بنا اولمشدر . کتابه نك كرك طرز تحریری كرك برهان الدين
ایله کنديسك قیصریه ده امیری بولنان شيخ مؤيدك آلمش اولدقلى القاب
بر درجه یه قدر محالیک مصر کتابه لرینی آ کديرر . بوندن بشقه « الدنيا
والدين » لقی طوغریدن طوغری به حکمداران « الدولة والدين » لقی ده
امرایه ویریلدیکندن القاب مذکور اوزمان جاری اولان اصول تشریفاتی به
دخی موافقدر .

قاضی برهان الديسك احوالی عثمانی و عرب مورخلى مختصراً بيان
ایدرلر . بو معلومات مجله دن بشقه مومی اليك زمان حكومتنه عائد اولمق
اوزره خصوصى بر قوجه تاريخ موجوددركه ايلكائيانندن سلطان احمد
جلایرى ميتنده ايكن تيمورلنكك بغدادى استیلاسى اوزرينه فراراً
كربلا ده معكف بولندينى حالده تيمورك اوغلى مغازالدين ميرانشاه طرفندن
طوتيلوب معززاً يانته آلمان وبالا آخره بر فرصت بوله رق ينه فرارله
۷۹۶ سنه سی شعباننده قاضی برهان الدينه التجا ایدن مورخ عزيز استر

آبادی طرفندن لسان فارسیده قلمه آلمشدر . بو تاریخ برهان الدینک بدایت حکومتدن سکنز یوزسنه سنه قدر اولان وقایعی بر تفصیل محتویدر^[۱]. قیصریه کتابه سنک محتویاتی طولانیسیله خاطره کلن بعض جهتلره دائر بورایه براق سوز علاوه ایتمک اقتضا ایدر. استرآبادی تاریخنک برنجی فصلنده « محمد پادشاه اسلام ابو الفتح سلطان برهان الحق والدوله والدین احمد بن محمد خلد الله تعالی خلافته و ملکه و سلطانه » عباراتی یازارق طبق متن کتابه ده اولدینی کبی برهان الدینک اسمی احمد اولدینی بیلدیریور و بوندن صکره ده اصلی ترک نسلدن سالور قبیله سنه منسوب بولدیغنی و پدری اعلم علمادن قیصریه قاضی شمس الدین محمد اولدینی قید ایدیور .

برهان الدین احمد ۷۴۵ سنه سی رمضانک اوچنجی کونی قیصریه ده دنیایه کلوب بش یاخنده ایکن اوقویوب یازمغه باشلامش وابتدا پدرندن تدرس ایدرک بالاخره شام و مصرده تحصیل علومه دوام ایله عصرینک الک بیوک عالمیله تماسده بولمشدر. پدریله برابر ۷۶۴ ده حجازه عزیمتله فریضه حجی ادادن عودت لرند و پدری معروده وفات ایتمش و برهان الدین حلبه کلوب بر مدت مطالعه و تتبع ایله مشغول اولدقدن صکره اشتیاق وطنله قیصریه کیش و ابتدا بعض غرضکارانک القا آتیه قاضی اوله مامش

[۱] « کتاب مناقب برهان الدین » نامیله آیاصوفیه کتبخانه سنده ۳۴۶۵ نومرولی ال یازیسی کتابک تألیفی ۸۰۰ ده ختام بولوب عین سنه نک رجبنده غایت نفیس بر صورتده سیوا سده استنساخ اولندیغه باقیلورسه سلطان برهان الدینک ذاته مخصوص نسخه اولدینی اکلاشیور. نسخه مذکور ده نک ۳۹ نجی صحیفه سنده کتابک اسمی « بزم و رزم » اولدیغنی مورخ عزیز بن اردشیر استر آبادی بیان ایدیور . طویقو سرائنده اندرون کتبخانه سنده (نومرو ۲۸۲۲) و راغب پاشا کتبخانه سنده (نومرو ۹۸۲) و اسعد افندی کتبخانه سنده (نومرو ۲۰۷۹) دخی بو اثر دن برر نسخه موجوددر. کاتب چلبی بو کتابی کشف الظنونده « تاریخ القاضی برهان الدین السیواسی » نامیله درت جلد اولق اوزره کوسترمشدر . بو مقاله ده خلاصه درج ایلدیکمز معلومات استرآبادینک اثرندن آلمشدر .

ایده بعدہ قیصریہ بہ قاضی نصب ایدلمشدر. او عصرده قیصریہ و سیواس
ارتنا اوغللرینک تحت حکومتده ایدی. انجق محمد بن ارتسانک
۷۶۷ده قتل ایدلمسی و بو فعل قتله دیکر امرا ایلہ برابر قاضی
برهان الدینکده ذیمدخل اولسی ارتنا دولته ضعف طریانه باعث اولمش
ایدی. بو حالدن بالاستفاده قاضی برهان الدین تفرد ایتکه یول
بولوب کندینی مقتول ارتنا اوغلی محمد بکک اوغلی علی بکک وزارتسه
نصب ایتدیرمش ایدی. علی بکک وفاتی متعاقب ۷۸۲ سنه سنده مقام
حکومه کلن امرادن قلج ارسلانی و بونک عموجه سی کیخسروی
برهان الدین قلج ایلہ بالذات قتل ایتدکدن صکره سنه مزبورده ده سیواسده
مقام امارته جلوس ایلہ ۷۸۳ دده اک بیوک رقیبی اولان آماسیه امیری
حاجی شاد کلدی پاشانک قتلی اوزرینه کندی نامنه خطبه و سکه ترتیب
ایتدیردی [۱]. اشته بوناریمخندن اعتباراً برهان الدین «سلطان» عنوانی
اخذ ایلہ ارتنا دولته خلف اولمش و بتون اطراف حکومتلریله باخصوص
قرامان اوغللریله خصومه ابتدار ایدرک محاربات متادیده بولنش
و توسیع ممالکده دخی موفق اولمشدر. استرآبادینک تاریخندن استدلال
اولندیفته کوره مومی ایلہ هیچ بروقت حضور و راحت نه اولدیفنی
یلمه مش و عمری اوغراشمق ایلہ کچمشدر. آز برشی اطوارندن شبهه
ایتدیکی آدملری قتل و تلف ایلدیکندن امراسنکده کندینسه اصلا
امینی قلامش ایدی. حتی چوققلقندن بری تحت تربیه سنده بولنان [۲]
امیر شیخ مؤیدکه قیصریہ و الی نصب ایلش ایدی، اوراده عصیان
و اعلان استقلال ایلدیکندن بونی تشکیل ایچون برهان الدین بالذات
قیصریہ قدر کیدرک شدتلی برحاربه دن صکره قلمه نک احمد کنه تحصن

[۱] قاضی برهان الدینک مکوکانی ایچون: احمد توحید، موزه هایونک
مکوکان قدیمه اسلامیہ قتالوغی، قم رابع، صحیفه ۴۴۲.
[۲] منجم باشی صحایف الاخبارده (جلد ۳، صحیفه ۱۵۵) برهان الدینک
همشیره زاده سیدر دیبور.

ایتمش اولان شیخ مؤیدی طوتوب ۷۹۹ سنه سی محرمنده قتل ایشدر .
 اشته قیصریه ده کی چشمه نك باتیسی بو ذاتدر .
 استر آبادینك تاریخی ۸۰۰ سنه منده ختام بولدیقتن برهان الدینه عاند
 بوندن صکره کی وقایعی ابن عربشاه وابن حجر ومولانا ادریس وخواجه سعد الدین
 ومنجم باشی وسائر بعض مورخلردن طویلامق لازمدر . حالبوکه بونلرک
 ویردکلری معلومات یکدیگرینه اولدقجه ماینددر . هر حالده شوراسی محقق
 کیدرکه قیصریه محاصره منده برهان الدینك معیتده بولمردق شیخ مؤیدك
 صلح وامان ایله قلعه یی تسلیمنده خدماقی سبق ایتمش اولان وبرهان الدینك
 عهدینه عدم وفا ایله شیخ مؤیدی غدرآ قتل ایتمندن طولایي منفعلآ
 فرار ایتمش بولسان آق قیونلی دولتنك مؤسی قره یلوك نامیله مشهور
 قره عثمان بك ایله دیوریک جوارنده ومصر ممالکی حدودی اوزرنده کی
 قره بلده وقوعه کلن محاربه ده سلطان برهان الدین مقتول دوششدر .
 بو حادثه نك تاریخ وقوعی حقنده مورخلر بیتنده بیوک براختلاف کوریلور
 ایسه ده استر آبادی تاریخنك ختام تألیفی اولان ۸۰۰ سنه منده حتی زمان
 استنساخی اولان سنه مزبورده رجبنده برهان الدین دهاحیاتده اولدیقتن تاریخ
 قتلی بوندن اول اولمق اوزره کوسترن مورخلرک قوللری طبعی مردوددر .
 عرب مورخلرک هیج بری سکز یوزدن اول اولدق کوسترمیورلر . ابن
 عربشاه سلطان برقوق ایله عین سنه ده فقط بوندن الی آی اول وفات ایتمشدر
 دیور . والحاصل برهان الدینك تاریخ وفاتی سکز یوز سنه سی اواخرنده
 ویاخود نهایت سکز یوز بر سنه سی اوائلنده اولمق لازم کلور [۱] .

[۱] عثمانلی تاریخلری ۷۹۴ ایله ۷۹۹ آراسنده کی سنه لری وعرب مورخلردن
 مقریزی وابوالحسن وابن ایاس ایسه ۸۰۰ سنه سی ذی القعدة سنی کوسترمکده دره .
 بدرالدین عمود تاریخ عینی ده (بایزیده ولی الدین افندی کتبخانه سی ، نومرو ۲۳۹۶
 جلد ۱۹ ، صیفه ۳۷ و ۴۰) برهان الدینك خبر وفاتی قاهره یه ۸۰۰ سنه سی
 ذی القعدة سنك عشر اوسطنده واصل اولدی دیور . کاتب چلبی تقویم التواریخده
 ۸۰۱ سنه سی قید ایتمشدر . سلطان برقوق ۸۰۱ سنه سی شوالنده وفات ایتمیکندن

برهان الدینک اک قوتلی رقباسندن اولان حاجی شاد کلدی پاشا
 آماسیہ ده مستقل بر امارت تأسیس ایتیش و بر آن برهان الدین ایله جنکدن
 خالی قالمیش ایسه ده ۷۸۳ ده مقتول اولمش ایدی . اوغلی امیر احمد
 دخی نہ لرجه برهان الدین ایله اوغراشدقندن صکره تابعیت عثمانیہ به کیرمش
 و آماسیہ نك بوصورتله ۷۹۵ ده ممالک عثمانیہ به الحاقی توقاد و سیواسک
 فتحلرینه مقدمه اولمش ایدی . برهان الدین اواخر ایامنده ممالکنک
 شرقنه تصادف ایدن ارزنجان بکی مشهور مطهرتن ایله دخی اوغراشوب
 انک هجوملریله مترعج اولمش ایدی . خواجه سعدالدینک تاج التواریحده کی
 مضبوطاتنه نظراً (جلد ۱ ، صفیحه ۱۳۵) برهان الدینک قتلی خبری
 سیواسه واصل اولنجه اهل سیواس اولا اوغلی زین العابدینی یرینه
 اجلاس ایتک استه مشر ایسه ده قره عثمانک سیواسه طوغری یورومسی
 اوزرینه بوندن صرف نظر ایله ذاتاً فتوحاتی اوجيته توسیع ایتکده بولنان
 ییلدیرم بایزیدخانہ تسلیم اولغنی ترجیح ایلشدر^[۱] . بناءً علیه برهان الدینک
 اون سکرته قدر دوام ایدن حکومتی یالکز کندی ذاته منحصر قالمشدر .
 آناتولینک اورتسندہ تأسیس ایلدیکی حکومت پایدار اوله میوب بر قویروقلی
 ییلدیز کی کلوب کچمشدر .

برهان الدین نجیب بر ترک قیلہ نہ منسوب اولقلہ برابر علم و فضلیله
 دخی بک زیاده اشتہار ایتشدر . مؤلفاتی از جمله « اکبر السعادات فی
 اسرار العبادات » و ۷۹۹ ده اصول فقہدن تحریر ایلدیکی « کتاب الترجیح

ابن عربشاہک بیاناتنه نظراً برهان الدینک تاریخ وفاتی ۸۰۱ سنہ سی ربیع الآخری
 اولق اقتضا ایدر . مورخ و ایل ، تاریخ خلفادہ (المانجہ ، جلد ۵ ، صفیحه ۶۰)
 بو جہتلی اطرافلیجه تدقیق ایدرک تاریخ وفاتک هر حالده سکر یوزدن اول
 اوله میہجفی ییلدیریور . بو بابده کی تدقیقاتی دها تعمیق ایتک لازمدر .

[۱] تاریخ عینیہ نظراً اعیان سیواسی زین العابدینی باباسنک یرینه اجلاس
 ایتشدر .

التوضیح ، نام اثر لری بین العلما مقبول و معتبر در [۱] . قاضی برهان الدین ترك شاعر لری میانده دخی مهم بر موقع اخذ ایدوب مرتب دیوانی واردر [۲] . عربی و فارسی اشعاری دخی اولدینی تاریخ عینی ده مندر جدر . برهان الدین صوك درجه جسور فقط غایت ظالم و غدار ایدی . داخلی و خارجی بونجه غوائل و مشكلاته و امراضك انواع أنترقه لرینه رغماً يك باشنه تا قره دكز ساحلندن نيكده یه قدر اولان ممالك وسیعه یی ید ضبطه آلوب عثمانلی و قرامان و مصر کبی قوتلی دولتلره سیله اولدجه مقاومت کوسترمه موقی اولسی کندینك نه درجه صاحب رأى و سیاست اولدینه دلالت ایدر .

اشته قیصریه ده کی چشمه کتابه سی مختصراً بو وقایعی بزه تخطر ایتد . یرییور . سیواس سلطان قاضی برهان الدین احمد آناطولی تاریخی ایچون حقیقه طائفه شایان بر سپادر .

خلیل ادهم

[۱] ترجیح التوضیحك راغب پاشا کتبخانه سنده ۳۸۱ نومرو ایله مقید اولان بر نسخه نك نهایتده عبارات آتیه محرردر : « تم النقل من المودة السلطانية البرهانية خلد الله تعالى سلطانه و اوضح برهانه يوم الاثنين في التاسع عشر من ربيع الاول سنة ثمانماية هجرية .

[۲] متوفی کیب یازمش اولدینی انکلیزجه « تاریخ اشعار عثمانیه » ده (جلد ۱ صحیفه ۲۰۵ و جلد ۶ ، صحیفه ۱۶) برهان الدینك ترجمه حالیه آثار شعریه سندن بحث و اشعار مذکورده دن بعض منتخب پارچه لر دخی درج ایدیور . شو قطعه عونو اولدرق بوراده کوستر یله بیلور :

ازلده حق نه یازمش ایسه بولور * کوز نه یی که کوره جک ایسه کورر
ایکی عالمده حقه سیفتیشز * توخاشمش نه اوله یا اخسج تیمور
معلوم اولدینی اوزرینه او ارالق تیمورک اناطولی یه هجوم ایده جکنه دائر
روایتلر دوران ایتمکه باشلامش ایدی .